

วิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำของพยาบาล ในการผลักดันทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของระบบการดูแลสุขภาพโลก Vision and leadership of nurses in leveraging the strategic direction of global healthcare

นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ

Nanthaphan Chinlumprasert

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

บทคัดย่อ

สมัชชาอนามัยโลกครั้งที่ 74 ในค.ศ. 2021 ได้ประกาศรับรองทิศทางยุทธศาสตร์โลกสำหรับการพยาบาลและการผดุงครรภ์ 2021-2025 ขององค์การอนามัยโลกโดยได้ยกย่องวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ร่วมกับบุคลากรสุขภาพด้านหน้าอื่น ๆ ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสียสละในช่วงการระบาดใหญ่ทั่วโลกของโควิด-19 โดยให้ความสำคัญในการส่งเสริมวิชาชีพการพยาบาลด้วยการลงทุน พัฒนา และผลิตบุคลากรสุขภาพให้พร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ปัญหาสุขภาพต่าง ๆ ในปัจจุบันทั้งในด้านการศึกษา การสร้างงาน ภาวะผู้นำ และการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติที่ปลอดภัย ทั้งผู้ให้ และผู้รับบริการ การกำหนดทิศทางสุขภาพ และนโยบายของวิชาชีพการพยาบาลในประเทศไทยจะอยู่บนฐานคิดของทิศทางยุทธศาสตร์โลก โดยให้มีความสอดคล้องกับบริบท ลักษณะปัญหาสุขภาพของประเทศ วิสัยทัศน์ในบทบาทของพยาบาลในการออกแบบระบบการดูแลใหม่ ๆ และพัฒนาระบบสุขภาพให้ดีขึ้น การดูแลสุขภาพในชุมชน การให้บริการในระดับปฐมภูมิ การใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีในการดูแลทางไกลที่เน้นความปลอดภัย ตลอดจนบทบาทของพยาบาลปฏิบัติการขั้นสูง การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียมเป็นธรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน วิสัยทัศน์ของผู้นำทางการพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะผลักดันให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยพลังของพยาบาลตามคำขวัญวันพยาบาลสากล 2021 ที่ว่า “ พยาบาล: เสี่ยงแห่งพลัง นำวิสัยทัศน์สู่การดูแลสุขภาพในอนาคต ”

คำสำคัญ: วิสัยทัศน์, ภาวะผู้นำ, สภาพพยาบาลระหว่างประเทศ, ยุทธศาสตร์โลก

Abstract

The World Health Assembly 74th in 2021 has adopted the WHO Global Strategic Directions for Nursing and Midwifery (SDNM) 2021 - 2025. Nurses and frontline health workers were praised for their dedication during COVID-19 pandemic. To resolve chronic issues of nursing workforce agenda, the SDNM focuses on the investment to enhance the capacity of nurses in responding effectively to current health challenges. The SDNM encompasses the four areas of education, jobs, leadership, and service delivery by optimizing practice that are safety for both personnel and patients. The strategic direction of nursing in Thailand will align with global strategic direction but will be tailored to fit Thai context and national health priority. The visions of the nurse leaders focus primarily on new care design, health development in community care, primary care, innovation, health, and information technology that is feasible to provide safety remote care. The roles of advanced practice nurses in care delivery are highlighted to promote better health accessibility and equity to ensure the achievement of sustainable development goals. The visions of the nurse leaders are, therefore, crucial to accelerate the achievement of these goals through the collective power of nurses as the theme of International Nurses Day 2021 proposed by the International Council of Nurses (ICN) as “ Nurses: A Voice to Lead - A vision for future healthcare ”

Keywords: Vision, Leadership, International Council of Nurses, Global Strategic Direction

บทนำ

สถานการณ์การระบาดทั่วโลกของ COVID-19 ตั้งแต่ ค.ศ. 2020 ถึง 2021 เป็นช่วงเวลาแห่งความยากลำบากของวิชาชีพสุขภาพทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาชีพพยาบาลที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ด่านหน้า ทั้งงานตั้งรับในโรงพยาบาล และงานเชิงรุกในชุมชน หลายชีวิตต้องสังเวยระหว่างปฏิบัติงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่น่ายอกย่องก็คือ พยาบาลยังคงดูแลประชาชนด้วยความเอื้ออาทรทำงานต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ มีการปรับตัวกับสถานการณ์การระบาดทั่วโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยทักษะการพยาบาล และภาวะผู้นำในการบริหารจัดการกำลังคนและทรัพยากรได้อย่างดีเยี่ยม สภานพยาบาลระหว่างประเทศ (International Council of Nurses [ICN]) ได้แสดงความห่วงใยต่อพยาบาลของประเทศสมาชิกทั่วโลกที่ต้องสูญเสียชีวิตของตนเองมากกว่า 30,000 คน และติดเชื้อมากถึง

150,000 คน หลายประเทศพยาบาลต้องเผชิญการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์ป้องกัน (ICN, 2021) ที่ทำให้พยาบาลต้องปฏิบัติงานในภาวะที่มีความเสี่ยงมากยิ่งขึ้น เป็นที่ทราบกันดีว่าองค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO]) ประกาศยกย่องให้ ค.ศ. 2020 เป็นปีแห่งพยาบาลและผดุงครรภ์สากล และ ค.ศ. 2021 เป็นปีแห่งบุคลากรการดูแลสุขภาพสากล (International Year of Health and Care Workers) ซึ่งพยาบาลก็เป็นส่วนหนึ่งของการยกย่องในปีนี้ เนื่องจากพยาบาลเป็นกลุ่มบุคลากรทางสุขภาพจำนวนมากที่สุดในระบบสุขภาพถึงร้อยละ 59 ของกำลังคนทางสุขภาพของโลก (WHO, 2020)

การขาดแคลนบุคลากรพยาบาลเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก โดยเฉพาะช่วงการระบาดของ COVID-19 เกือบ

ทุกประเทศรายงานถึงผลกระทบของการขาดแคลนพยาบาล โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้ประสิทธิภาพของการให้บริการการดูแลลดลง และมีผลกระทบต่อการศึกษาและการบริการสุขภาพที่จำเป็นในศ. 2030 มีข้อจำกัดอย่างแน่นอน ในศ. 2016 องค์การอนามัยโลกได้วางยุทธศาสตร์เกี่ยวกับกำลังคนและทรัพยากรบุคคลทางสุขภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในศ. 2030 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะขยายและปรับเปลี่ยนการพัฒนา การจัดการศึกษาและการฝึกอบรม การกระจายกำลังคน และการคงไว้ซึ่งกำลังคนด้านการดูแลสุขภาพ (WHO, 2016) แผนยุทธศาสตร์นี้ได้มีการตอบสนองจากวิชาชีพการพยาบาลอย่างเป็นรูปธรรม องค์การอนามัยโลกร่วมกับสภาพยาบาลระหว่างประเทศ และโครงการ Nursing Now ได้ทำการรวบรวมข้อมูลของสถานการณ์พยาบาลทั่วโลกโดยจัดทำเป็นรายงาน “ State of the World’s Nursing 2020: Investing in Education, Jobs, and Leadership ” (WHO, 2020) ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลกำลังคนของประเทศสมาชิก เป็นรายงานที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพยาบาลในการให้บริการสุขภาพทั่วโลก ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับกำลังคนพยาบาลและการผลักดันความสำเร็จของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations [UN]) ในศ. 2030 ภายใต้สโลแกน “ ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง: Leave no one behind ” ไม่ว่าประเทศร่ำรวยหรือยากจน ประชาชนจะต้องได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานและมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามบริบทของประเทศและตามสิทธิมนุษยชน วิธีการที่จะทำให้สามารถไปสู่เป้าหมายนั้นได้ก็คือ การประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Universal Health Coverage [UHC]) นั่นเอง พยาบาลเป็นบุคลากรสุขภาพกลุ่มใหญ่สุดที่มีพลังขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม มีบทบาททั้งการทำงานภายใต้ระบบ UHC การดูแลสุขภาพจิตและโรคไม่ติดต่อ การเตรียมรับและการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินทั้งจากภัยธรรมชาติและภัยจากโรคระบาด การดูแลความปลอดภัย

ผู้ป่วยและการนำบริการสู่ประชาชนโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการดูแล

จากสถานการณ์โลกสู่การกำหนดวิสัยทัศน์

พยาบาลมีส่วนในการกำหนดวิสัยทัศน์โดยสำรวจและใช้ข้อมูลเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนงานต่าง ๆ แม้ว่าผลการสำรวจจาก 191 ประเทศ ได้แสดงให้เห็นว่ากำลังคนด้านการพยาบาลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 53 (WHO, 2020) แต่ด้วยการขยายขอบเขตบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่มากและซับซ้อนขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในสถานการณ์การระบาดใหญ่ทั่วโลกของ COVID-19 ทำให้จำนวนแม้เพิ่มขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการและปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบได้ ทำให้ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนบางกลุ่มได้ หลายประเทศรายงานถึงปัญหาช่องว่างที่เกิดขึ้นจากสมรรถนะด้านการศึกษา งบประมาณ เงินเดือน ค่าจ้างของกำลังคนทางสุขภาพว่ายังเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการวางนโยบายการผลิต การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน การจัดวางกำลังคนทางสุขภาพ รวมทั้งการตัดสินใจในการลงทุนกับวิชาชีพการพยาบาล

องค์การอนามัยโลก (WHO, 2016) สำรวจข้อมูลพบว่าใน ศ. 2016 ยังมีการรายงานการขาดแคลนพยาบาลถึง 6.6 ล้านคน ซึ่งร้อยละ 89 ของการขาดแคลนนั้นเกิดขึ้นมากในประเทศรายได้ต่ำถึงปานกลาง ซึ่งการเพิ่มของจำนวนพยาบาลไม่เป็นสัดส่วนกับการเพิ่มของจำนวนประชากร โดยเฉพาะประเทศในแถบภูมิภาคแอฟริกา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก และบางประเทศในแถบละตินอเมริกา นอกจากนี้กำลังคนสูงวัยในวิชาชีพสุขภาพก็เป็นสิ่งคุกคามกับความมั่นคงทางกำลังคนในวิชาชีพที่เตรียมไว้ทดแทน กล่าวคือสัดส่วนของพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาใหม่ต่อพยาบาลเกษียณเท่ากับ 1 : 6 ดังนั้นพยาบาลจึงต้องมีวิสัยทัศน์ที่จะต้องเพิ่มการ

ผลิตขึ้นอีกประมาณอย่างน้อยร้อยละ 8 และเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแล ธารงรักษาบัณฑิตพยาบาลเหล่านี้ให้มีสมรรถนะและอยู่ในระบบการจ้างงานให้นานที่สุด

ดังนั้นนโยบายที่จะใช้ขับเคลื่อนประเด็นหลัก ๆ เกี่ยวกับการลงทุนในการศึกษาพยาบาล การพัฒนางานและภาวะผู้นำ (Investing in education, jobs, and leadership) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลของประเทศควรที่จะให้ความสนใจ สนับสนุนส่งเสริมให้นโยบายระดับโลกนี้เกิดความสำเร็จเป็นจริงได้ดังนี้

1. สร้างสมรรถนะการมีภาวะผู้นำ การกำกับดูแลและการบริหารจัดการเกี่ยวกับกำลังคน
2. ปรับเปลี่ยนไปเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนในการศึกษาพยาบาล การงานที่ดีมีคุณค่า (Decent work) การจ่ายค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม การใช้นุคลิกกรอย่างเหมาะสม ตลอดจนการมีมาตรฐานการปฏิบัติ กฎระเบียบและการคงไว้ซึ่งกำลังคนด้านการพยาบาล
3. เร่งรัดและธำรงไว้ซึ่งการลงทุนเพิ่มเติมในการศึกษาพยาบาล การพัฒนาทักษะและงาน มีงบประมาณเพิ่มเติมและจัดสรรไว้ให้เหมาะสม วิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุน ผลตอบแทนที่มีต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยวัดได้จากผลลัพธ์ด้านสุขภาพของประชาชน

วิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำของพยาบาลในการผลักดันทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของวิชาชีพ

โครงการ Nursing Now ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าพยาบาลเป็นผู้นำ ผู้พิทักษ์สิทธิ์ และผู้ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ อยู่แล้วในชุมชน ในคลินิก ในโรงพยาบาล และในระบบสุขภาพ จึงควรได้รับการสนับสนุนให้ใช้ภาวะผู้นำนั้นในการแก้ไขปัญหาสุขภาพของโลกอย่างเต็มที่ โดยไม่โดนกีดกัน ขัดขวาง หรือสร้างอุปสรรคให้เกิดขึ้น แต่ควรให้การสนับสนุนอย่างถูกต้อง และได้รับการฝึกอบรมและเปิดโอกาสให้พยาบาลได้แสดงความสามารถเต็มที่ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกนี้ (Nursing Now, 2020) โดย

ได้ให้ข้อเสนอแนะแก่รัฐบาลของประเทศให้มั่นนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนส่งเสริมวิชาชีพการพยาบาลโดยการเพิ่มงบประมาณ และลงทุนกับพยาบาลในการพัฒนาการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและอยู่ในสภาพการทำงานที่ดีและปลอดภัย โดยเน้น 5 ประเด็นหลักที่ผู้กำหนดนโยบายและรัฐบาลควรส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพ คุ่มค่า คุ่มทุนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้ (Nursing Now, 2021)

1. ส่งเสริมให้มีคลินิกที่นำโดยพยาบาลและผดุงครรภ์ เพื่อให้ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ
2. จ้างพยาบาลเฉพาะทางหรือชำนาญการมากขึ้น
3. สร้างบริการด้านผดุงครรภ์ให้มากขึ้น
4. จัดให้พยาบาลเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน การให้บริการและการนิเทศงานแก่เจ้าหน้าที่สุขภาพในชุมชน
5. สนับสนุนให้พยาบาลและผดุงครรภ์ในการบริการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

โครงการ Nursing Now ได้สานต่อวิสัยทัศน์ของ Nightingale Challenges โดยเริ่มโครงการ Nursing Now Challenges ตั้งแต่มิถุนายน 2021 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำทางการพยาบาลและผดุงครรภ์ในมากกว่า 150 ประเทศให้ได้ถึง 100,000 คนในปี ค.ศ. 2022 (Nursing Now, 2021)

ทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ระดับโลกเป็นอย่างไร

องค์การอนามัยโลก (WHO, 2021a) ได้กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ระดับโลกสำหรับการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ปี 2021-2025 (The WHO Global Strategic Direction for Nursing and Midwifery 2021-2025[SDNM]) ที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษา ภาวะผู้นำ และการให้บริการ โดยในแต่ละด้านมีนโยบายดังนี้

1. การศึกษา: ผลิตพยาบาลและผดุงครรภ์อย่าง

เพียงพอ ที่มีสมรรถนะสูงตอบสนองความต้องการขอประชาชนได้ โดยมีนโยบาย 4 ข้อ ดังนี้

- 1.1 เทียบเคียงระดับการศึกษาของพยาบาลและผดุงครรภ์ให้เหมาะสมกับบทบาทที่มีในระบบสุขภาพและวิชาการ
- 1.2 เพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตในประเทศจากพยาบาลและผดุงครรภ์เพื่อตอบสนองได้เกินกว่าความต้องการของระบบสุขภาพ
- 1.3 ออกแบบโปรแกรมการศึกษาที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน ประยุกต์รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพที่ได้มาตรฐาน คุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
- 1.4 สร้างความมั่นใจว่าอาจารย์พยาบาลและผดุงครรภ์ได้รับการฝึกอบรมอย่างถูกต้องในด้านวิธีการเป็นครูตามหลักครุศาสตร์ (Pedagogical methods) และการใช้เทคโนโลยีการศึกษา ตลอดจนแสดงความสามารถและความเชี่ยวชาญในคลินิกที่สามารถถ่ายทอดจากประสบการณ์ออกมาในเนื้อหาที่สอนได้

2. งาน: สร้างงาน บริหารจัดการการเคลื่อนย้าย การรับสมัคร และการดำรงรักษาพยาบาลและผดุงครรภ์ให้คงอยู่ในระบบงานที่ซึ่งมีความต้องการมากที่สุดอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการบริหารจัดการอย่างมีจริยธรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายกำลังคนหรือย้ายถิ่นฐานไปยังต่างประเทศ โดยมีนโยบายสำคัญ 4 ข้อ ดังนี้

- 2.1 วางแผนกำลังคนด้านการพยาบาลและผดุงครรภ์และมีการคาดการณ์ล่วงหน้า โดยใช้มุมมองจากตลาดแรงงาน
- 2.2 สร้างความมั่นใจว่าการบริการสาธารณสุขมูลฐานและการให้บริการที่สำคัญ ๆ แก่ประชาชน มีการตอบสนองอย่างเพียงพอต่อความต้องการ

- 2.3 สนับสนุน เสริมสร้างให้มีการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณ(Code of Ethics) ขององค์การอนามัยโลกในการปฏิบัติต่อบุคลากรสุขภาพที่ถูกจ้างงานในต่างประเทศ
- 2.4 ดึงดูดความสนใจบุคคลเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ รวมทั้งการจ้างงานและการดำรงรักษาให้คงอยู่ในระบบสุขภาพ

3. ภาวะผู้นำ: สร้างความเข้มแข็งของภาวะผู้นำของพยาบาลและผดุงครรภ์ในทุกะบบบริการสุขภาพและการศึกษาโดยมีนโยบายสำคัญ 2 ข้อ ดังนี้

- 3.1 จัดตั้งและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาวะผู้นำในตำแหน่งผู้บริหารอาวุโสสำหรับวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ รวมทั้งมีธรรมเนียมในการบริหารจัดการกำลังคน และระบุนโยบายสุขภาพ
- 3.2 ลงทุนในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำสำหรับพยาบาลและผดุงครรภ์

4. การให้บริการ: เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติของพยาบาลและผดุงครรภ์ให้เหมาะสมกับระดับการศึกษาและการฝึกอบรมที่ได้รับมาอย่างเต็มที่ และให้บริการสุขภาพในสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยภายใต้กฎหมายกฎระเบียบที่ทันสมัย และได้รับการสนับสนุนอย่างดี ทั้งสภาพการทำงาน การจ่ายค่าตอบแทนที่เท่าเทียมเป็นธรรม การปกป้องสิทธิของแรงงาน การป้องกันการใช้ความรุนแรงและการฉ้อโกงทางเพศทุกรูปแบบ โดยมีนโยบายสำคัญ 2 ข้อ ดังนี้

- 4.1 ทบทวนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการกำกับตามกฎหมายของวิชาชีพหรือสภาวิชาชีพ และสนับสนุนให้มีการสร้างศักยภาพของผู้ที่กำกับดูแลด้านกฎหมาย และกฎระเบียบด้วย
- 4.2 ปรับสถานที่ทำงานเพื่อทำให้พยาบาลและ

ผดุงครรภ์สามารถอุทิศงานในการให้บริการ ในทีมสหวิชาชีพสุขภาพได้อย่างเต็มที่

ในการประชุมสมัชชาอนามัยโลกครั้งที่ 74 ใน ค.ศ. 2021 นี้ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกได้กล่าวรายงานสนับสนุนทิศทางเชิงยุทธศาสตร์โลกฉบับนี้ และยังได้เน้นว่าสถานการณ์ระบาดทั่วโลกของ COVID-19 ทำให้บทบาทของพยาบาลโดดเด่นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ค.ศ. 2021 ได้รับการสถาปนาเป็นปีแห่งบุคลากรการดูแลสุขภาพสากล การยอมรับที่เป็นหัวใจสำคัญของปีนี้ก็คือ ความสำเร็จในการบริหารจัดการกับการระบาดทั่วโลก การคงไว้ซึ่งบริการสุขภาพในภาวะปกติ การพัฒนาความพร้อมของบุคลากรสุขภาพ การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ตลอดจนการกระจายให้มีการฉีดวัคซีนในทุกประเทศอย่างทั่วถึงเท่าเทียมและเป็นธรรม ท่านเรียกร้องให้รัฐบาลทุกประเทศสมาชิกนำยุทธศาสตร์นี้ไปดำเนินการโดยมีการลงทุนกับบุคลากรสุขภาพและการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (WHO, 2021b)

ทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญสำหรับการ พยาบาลและการผดุงครรภ์ในประเทศไทย

ทิศทางเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายระดับโลกนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการพยาบาลและการผดุงครรภ์ของประเทศต่าง ๆ ได้ ปัญหาความต้องการของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ทั่วโลกมีความคล้ายคลึงกัน สำหรับประเทศไทย สภากาพยาบาลได้ตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพยาบาลและการผดุงครรภ์ระดับชาติขึ้นโดยมีการทบทวนบริบทของประเทศไทยและนำกรณีศึกษาในประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทบาทพยาบาลในการขับเคลื่อนระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ บทบาทของพยาบาลชุมชนในการดูแลแบบบูรณาการ (Comprehensive care in community) การร่วมมือกับสหสาขาวิชาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหพันธ์วิชาชีพสุขภาพในการต้านภัย COVID-19

การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติที่จำเป็น ได้แก่ แนวปฏิบัติด้านการฉีดวัคซีน COVID-19 คลินิกพยาบาล (Nurse-led clinic) หรือโครงการที่ริเริ่มหรือนำการปฏิบัติโดยพยาบาลตลอดจนการสนับสนุนการเป็นเจ้าของกิจการ (Entrepreneurship) รวมทั้งการฝึกอบรมต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมการพยาบาลเฉพาะทางหลังปริญญาตรี การศึกษาเฉพาะทางเพื่อเป็นพยาบาลปฏิบัติการขั้นสูงในระดับบัณฑิตศึกษา (Advanced Practice Nurse [APN]) นอกจากนี้ยังได้คำนึงถึงประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การให้การดูแลแก่บุคคลเปราะบางในพื้นที่พิเศษทั้งพื้นที่กันดารชายแดน เกาะแก่ง และสถานกักกัน เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการและการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ ปัญหาความรุนแรงในที่ทำงานทุกรูปแบบที่เผชิญโดยพยาบาลและบุคลากรทางสุขภาพ ปัญหาที่เชื่อมโยงกับความไม่เท่าเทียมทางเพศภาวะสวัสดิการที่ไม่ทั่วถึง ค่าตอบแทนไม่เป็นธรรม รวมทั้งกำลังคนด้านการพยาบาลที่อยู่ตามแนวชายแดน

สำหรับยุทธศาสตร์การศึกษายาบาลก็ควรคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงหลังการระบาดทั่วโลกของ COVID-19 ที่เป็นปกติในวิถีใหม่ มีการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยในการจัดการศึกษา การศึกษาทางไกล การใช้สถานการณ์และหุ่นจำลองเสมือนจริงมากขึ้น การเน้น e-learning การใช้โปรแกรมการสื่อสารต่าง ๆ การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์นี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาวิชาชีพ ดังนั้นการเข้าใจถึงวิสัยทัศน์ของการดูแลสุขภาพในอนาคตของผู้นำวิชาชีพและการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ของระบบสุขภาพโลกและระบบสุขภาพของประเทศจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง

วิสัยทัศน์ของการดูแลสุขภาพ

สภาพยาบาลระหว่างประเทศ (ICN, 2021) กำหนดวิสัยทัศน์ในการดูแลสุขภาพในอนาคตไว้ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ในด้านบทบาทของพยาบาล
 พยาบาลเป็นศูนย์กลางของการออกแบบระบบสุขภาพที่เน้นสาธารณสุข การป้องกันและควบคุมโรค การดูแลสุขภาพประชาชนในชุมชน การดูแลระดับปฐมภูมิและมีบทบาทในการให้ความรู้ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณชน โดยใช้นวัตกรรมภายใต้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่เชื่อถือได้ และทันเหตุการณ์

2. วิสัยทัศน์ในการให้บริการสุขภาพ
 พยาบาลออกแบบรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ และนวัตกรรมในการให้การพยาบาล รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการช่วยเหลือทางไกลที่เน้นความปลอดภัยและผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางการดูแล การดูแลสุขภาพจิต และการดูแลระดับประคองในระยะท้ายของชีวิต

3. วิสัยทัศน์ในการดูแลสุขภาพในอนาคต
 พยาบาลเป็นเสาหลักของระบบสุขภาพที่มีความยั่งยืนเป็นธรรมอย่างทั่วถึง เน้นคุณธรรม จริยธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมในสังคม ขจัดปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อสุขภาพ และเน้นประชาชนทุกกลุ่มรวมทั้งกลุ่มเปราะบางเป็นศูนย์กลางในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมโดยมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ICN, 2021)

ไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่สภาพยาบาลระหว่างประเทศได้เรียกร้องให้สมาคมพยาบาลแห่งชาติและองค์กรพยาบาลทั่วโลกได้ร่วมกันแสดงพลังพยาบาลตามคำขวัญวันพยาบาลสากล 2021 “พยาบาล: เสียงแห่งพลัง นำวิสัยทัศน์สู่การดูแลสุขภาพในอนาคต (Nurses: A Voice to Lead - A vision for future healthcare)” (ICN, 2021) ซึ่งสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ ได้แปลและเรียบเรียงหนังสือวันพยาบาลสากลเพื่อให้ความรู้แก่พยาบาลทุกภาคส่วนให้ร่วมแสดงพลังและนำวิสัยทัศน์สู่การบริหารการเปลี่ยนแปลง

การผลักดันให้วิสัยทัศน์กลายเป็นความจริง

รัฐบาลต้องสนับสนุนส่งเสริมพยาบาลให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจ

เชิงนโยบายและการออกแบบการดูแลใหม่ ๆ เพื่อยกระดับระบบสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น โดยเน้นที่การดูแลสุขภาพเป็นศูนย์กลาง เน้นการสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค รัฐบาลต้องลงทุนกับกำลังคนด้านสุขภาพและการศึกษาพยาบาลโดยจำเป็นต้องมีการลงทุนระยะยาวเป็นแผนพัฒนา 10 ปี การลงทุนทางการศึกษาพยาบาลเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย เน้นเรื่องการศึกษาตลอดช่วงชีวิต เพื่อที่จะมีความรู้ที่ทันสมัยในการดูแลผู้ป่วย การลงทุนสำหรับพยาบาลปฏิบัติการขั้นสูงและสนับสนุนให้ใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ และการรักษาระดับมาตรฐานของสภาวิชาชีพเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ในอนาคตการดูแลสุขภาพต้องมีการวางแผนอย่างระมัดระวัง มีจริยธรรมเป็นฐานคิด เน้นความปลอดภัย และบริการที่ต่อเนื่องยั่งยืน ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรนั้น เน้นการพัฒนาภาวะผู้นำของวิชาชีพการพยาบาลทุกระดับ รวมถึงการส่งเสริมให้ประเทศมีหัวหน้าพยาบาลในภาครัฐบาล (Government Chief Nursing Officer [GCNO]) เพื่อเป็นผู้แทนในการผลักดันนโยบายให้บรรลุเป้าหมายสุขภาพของชาติ ปรับปรุงการเข้าถึงระบบสุขภาพและติดตามประเมินผลลัพธ์ของการดูแลสุขภาพของปัจเจกบุคคล ครอบครัวและชุมชน การกำหนดอัตรากำลังพยาบาลให้เหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีส่วนในการอภิปรายถกแถลงเกี่ยวกับการวางนโยบายสุขภาพในฐานะผู้แทนของพยาบาลที่จะต้องทำให้เสียงของพยาบาลได้ยินดังขึ้นและชัดเจนขึ้นซึ่งปัจจุบันสภาการพยาบาลและสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ ได้มีนักกำลังร่วมผลักดันวิสัยทัศน์และนโยบายของวิชาชีพอย่างมีเอกภาพ เต็มที่และต่อเนื่องมาโดยตลอด

วิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าทันกับสถานการณ์

ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งให้ความสำคัญอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมกับการดูแลสวัสดิการของพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์วิกฤติต่าง ๆ รวมทั้งภัยธรรมชาติ ทั้งที่เกิดกับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และสถานการณ์ที่กระทบกับสวัสดิภาพของพยาบาลโดยตรงในการปฏิบัติงาน ดังเช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดทั่วโลกของ COVID-19 ในปัจจุบัน สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือเยียวยาพยาบาลตั้งแต่มีการระบาดในประเทศไทยในปี 2563 เป็นต้นมา

การดำเนินงานของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และภาวะผู้นำของผู้นำทางการพยาบาลซึ่งมีความสอดคล้องกับทิศทางยุทธศาสตร์ การพัฒนาวิชาชีพระดับโลกอย่างครบถ้วน กล่าวคือ ด้านการศึกษา ด้านงาน ด้านภาวะผู้นำ และด้านการให้บริการ (WHO, 2021a) ดังนี้

1. ความเป็นเอกภาพ (Unity)

การช่วยเหลือสมาชิกของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ นั้น เน้นหลักการช่วยเหลือโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Leave no one behind) ขององค์การอนามัยโลก ดังนั้นการช่วยเหลือจึงกระทำต่อพยาบาลทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการเจ็บป่วย ติดเชื้อจากการปฏิบัติหน้าที่ ครอบคลุมถึงพยาบาลที่เป็นสมาชิก และที่ยังไม่เป็นสมาชิกของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ ตัวอย่างเช่น ในช่วงปี 2563 ได้มอบเงินเป็นกำลังใจแก่พยาบาลที่ติดเชื้อจำนวน 15 คน และตั้งแต่ มกราคม ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ก็ได้มอบเงินเป็นกำลังใจแก่พยาบาลที่ติดเชื้อจากการระบาดของ COVID-19 ระลอก 3 อีกจำนวน 40 คน โดยใช้งบประมาณมากกว่าล้านบาท สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ จัดกิจกรรมเพื่อระดมทุนจากผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค และทำให้การช่วยเหลือพยาบาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ในวันพยาบาลสากล ที่ได้มีการพร้อมใจร่วมรณรงค์ให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ดีของพยาบาลต่อสาธารณชนจากพลังพยาบาลทั่วประเทศ

2. ความก้าวหน้าทางการศึกษา

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการจัดการศึกษาพยาบาล โดยเป็นแหล่งความรู้ให้นักศึกษาพยาบาลทุกระดับมาศึกษาดูงาน การบรรยายความรู้แก่นักศึกษาในประเด็นปัญหาและแนวโน้มต่าง ๆ ของวิชาชีพ การสนับสนุนการจัดการสัมมนาวิชาการของนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ จัดให้มีการประชุมวิชาการ การสัมมนา

3. ความผาสุกในการทำงาน

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สนับสนุนส่งเสริมการสร้างสิ่งแวดล้อมการทำงานที่ดี มีการสนับสนุนการรณรงค์ทั่วประเทศโดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคต่าง ๆ สนับสนุนการศึกษา ให้ทุนทำวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานของพยาบาล (Positive Practice Environment (PPE)) มีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในที่ทำงาน เสนอแนะแนวทางร่วมกับผู้บริหารทางการพยาบาลในการเฝ้าระวังปัญหาความรุนแรง ปัญหาสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ไม่ปลอดภัย โดยเปิดให้ผู้บริหารทางการพยาบาลรวมทั้งสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาค ส่งเรื่องรายงานเข้ามาเพื่อขอความช่วยเหลือ โดยเฉพาะในช่วงการระบาดทั่วโลกของ COVID-19 สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ ได้เป็นศูนย์กลางในการระดมทุนและการบริจาคเพื่อสนับสนุนชุดป้องกันส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment (PPE)) แก่โรงพยาบาลทั่วประเทศ ในปี 2563 ถึง 48,261 ชุด เป็นเงินมากกว่า 11.5 ล้านบาท ในปี 2564 ยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนาภาวะผู้นำ

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำของพยาบาล โดยจัดให้มีการฝึกอบรมพยาบาลเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งบริหารทุกระดับ รวมทั้งระดับการบริหารหอผู้ป่วยตั้งแต่ปี 2557 - 2563

รวมทั้งสิ้นประมาณ 500 คน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนส่งเสริมให้กรรมการสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ฯ ได้รับการอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Leadership For Change [LFC]) ซึ่งเป็นหลักสูตรของสภาพยาบาลระหว่างประเทศ (ICN) และการพัฒนาภาวะผู้นำในระดับสุขภาพโลก (Global Health Leadership) โดยให้พยาบาลได้ฝึกอบรมเพื่อเตรียมพร้อมทั้งที่ผู้แทนประเทศไทยในการประชุมสมัชชาอนามัยโลกทุกปี ทั้งนี้สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ฯ ยังมีวิสัยทัศน์ที่จะเตรียมคนรุ่นใหม่ให้มีความพร้อมในด้านภาวะผู้นำและการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาลโดยสนับสนุนนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ให้ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งคัดเลือกนักศึกษาให้เป็นผู้แทนประเทศไปร่วมประชุมกับสภาพยาบาลระหว่างประเทศทุก 2 ปี (ICN Conference/ ICN Congress) ในส่วนของกิจกรรมในประเทศไทย ยังได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีชมรมนิสิตนักศึกษาพยาบาลแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการจัดให้มีการเรียนรู้การบริหารจัดการชมรม จัดกิจกรรมเพื่อสังคมต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายภายในประเทศ และการพัฒนาคุณภาพในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

5. การพัฒนาการบริการพยาบาลที่ทันสมัย

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย ฯ ได้จัดให้มีการพัฒนางานบริการของพยาบาล โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการทำนวัตกรรมทางการพยาบาล การประกวดนวัตกรรมทางการพยาบาลและสุขภาพ ฝึกอบรมความรู้ใหม่ ๆ ทั้งด้านการพยาบาล กฎหมาย การบริหารงาน การบันทึกทางการพยาบาล การพัฒนาคุณภาพการบริการความปลอดภัยต่อผู้ป่วย (Patient Safety Goals) และการพยาบาลสาธารณภัย (Disaster Nursing) เป็นต้น

บทสรุป

วิสัยทัศน์ของพยาบาลในการดูแลสุขภาพในอนาคตเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์นอกเหนือจากการประยุกต์ใช้ทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ระดับโลกของวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ 2021-2025 แล้วนั้น ผู้นำวิชาชีพการพยาบาลจะต้องเข้าใจบริบทของประเทศ ประเด็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ ใช้ข้อมูลจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ผลการศึกษาวิจัย การศึกษารายกรณีที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีและดีเยี่ยมมาพิจารณาอย่างรอบคอบในการวางแผนยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นรูปธรรม และผลักดันให้มีการดำเนินการตามแผนให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ เราต้องมีความเชื่อมั่นว่าพยาบาลจะเป็นบุคลากรทางสุขภาพที่มีพลังที่สุดในการขับเคลื่อนพันธกิจนี้ให้สำเร็จได้ ในขณะที่เรายังไม่เห็นการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลที่เป็นรูปธรรม เราไม่สามารถมั่นใจว่าสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นหรือไม่ มันไม่ใช่ความฝันอันกลางเลือนแต่กลับเป็นสิ่งที่เราต้องเชื่อมั่นให้ถึงโดยรัฐบาลและผู้นำอื่น ๆ จะต้องเปิดใจกว้างยอมรับความสามารถและภาวะผู้นำของพยาบาลก่อน ให้ออกาสในการทำหน้าที่ในระดับนโยบายที่ไม่กีดกันให้เป็นเพียงระดับปฏิบัติการที่มีหน้าที่ให้บริการดูแลผู้ป่วยเท่านั้น แต่ให้พยาบาลเป็นผู้ออกแบบบริการเป็นผู้นำ เป็นผู้พิทักษ์สิทธิประชาชนให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม พยาบาลคือเสียงแห่งพลังในการนำวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นแรงผลักดันทางสังคมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพโลกและระบบสุขภาพในประเทศให้ดีขึ้น เราปรารถนาให้คนรุ่นใหม่ก้าวเข้ามาในวิชาชีพและเดินตามรอยเท้าที่ผู้นำพยาบาลในอดีตและปัจจุบันได้ริเริ่ม ทุ่มเท และต่อสู้ โดยร่วมสานต่อในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ยิ่งใหญ่ให้เกิดขึ้นและสำเร็จได้ตามวิสัยทัศน์นี้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- International Council of Nurses (ICN). (2021). *Nurses: A voice to lead a vision for future healthcare*. Geneva, Switzerland: Author.
- Nursing Now. (2020). *Infosheet: Key messages for 2020 international year for the nurses and the midwife*. Retrieved March 1, 2021, from https://www.nursingnowireland.ie/s/Infosheet_Key_messages-Year-of-the-Nurse-and-the-Midwife_pdf
- Nursing Now. (2021). *Nursing now campaign*. Retrieved March 1, 2021, from <https://globalresearchnurses.tghn.org/nurse.tghn.org/nursingnow>
- World Health Organization [WHO]. (2016). *Global strategy on human resources for health: Workforce 2030*. Geneva, Switzerland: Author.
- World Health Organization [WHO]. (2020). *State of the world's nursing 2020: Investing in education, jobs, and leadership*. Geneva, Switzerland: Author. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331677>
- World Health Organization [WHO]. (2021a). *The WHO global strategic directions for nursing and midwifery (2021-2025)*. Geneva, Switzerland: Author.
- World Health Organization [WHO]. (2021b). *Health workforce: Global strategic directions for nursing and midwifery (WHA74th: Provisional agenda item 15, A74/13)*. Retrieved March 1, 2021, from https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA74/A74_13-en.pdf